

De dissidenten van de economische wetenschap

Henk W. Plasmeijer*

J.E. King, *Economic Exiles*, MacMillan, Londen, 1988, 286 blz., £35,-

Economic Exiles bevat negen prachtig geschreven portretten. Het handelt over ekonomen die louter gemeenschappelijk hebben, dat zij allen ergens in de meer dan tweehonderdjarige geschiedenis van de economische wetenschap niet in de hoofdstroom van het denken wilden passen. Zo men wil gaat het om historische voorbeelden, die voldoende aanknopingspunten bieden om de positie van een moderne politiek econoom eens wat nader te overdenken.

Daar is alle reden toe. Het bedrijven van theoretische politieke economie is, blijkt keer op keer, niet zo heel goed voor de wetenschappelijke carrière. De essentie van deze vorm van economiebeoefening is immers, dat wordt uitgegaan van een theoretische visie, ontleend aan bijvoorbeeld Marx, Keynes of Sraffa, die door de neoklassieke hoofdstroom in het hedendaagse economische denken als dissident wordt ervaren. En ook hier geldt dat alleen dan de ontplooiingsmogelijkheden van dissidenten de graadmeter worden van de fundamentele rechten van de (akademische) mens, als het om de dissidenten van vermeende tegenstanders gaat.

Bij voorkeur dient men deze weerstand tegen politiek economische theorievorming te beschouwen als het gevolg van een natuurlijke selectieprocedure in een min of meer vaststaande academische rangorde. Met inkompetentie van de politiek ekonomen of met kwade wil van de aan de top van de hiërarchie gevestigde wetenschapper heeft het niet zoveel te maken. Politiek ekonomen zijn meestal mensen die gedegen zijn getraind in de neoklassieke

* Henk W. Plasmeijer is universitair docent bij de Vakgroep Algemene Economie van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is redakteur van het Tijdschrift voor Politieke Economie en bestuurslid van de Vereniging voor Politieke Economie.

doctrine, maar die om diverse redenen aan de relevantie ervan zijn gaan twijfelen. Aan de top van de hiërarchie zitten veelal de mensen die hen de doctrine, maar niet de twijfel hebben bijgebracht.

Eenmaal bevangen door twijfel maar nog altijd enthousiast genoeg om de gedachte te koesteren dat economische theorieën te funderen zijn in een alternatieve visie, kan de politiek econoom maar beter aan het idee wennen dat hij voor altijd onder aan de hiërarchie bungelt. Voor elke andere econoom begint de carrière immers met de meesterproef op een deelgebied, bijvoorbeeld de theoretische en empirische onderbouwing waarom de natuurlijke werkloosheid wel of niet ongeveer 14% is. Voor de welwillendheid waarmee zo'n studie tegemoet wordt getreden maakt het niet zoveel uit of men die 14% accepteert of afwijst, zolang de argumentatie door toepassing van in de hoofdstroom ontwikkelde begrippen maar blijkt geeft van vakmanschap. Twijfel aan de relevantie van dit soort begrippen en vooral twijfel over de wijze waarop die begrippen zijn ingebed in een holistische systeemopvatting over een algehele economische samenhang, worden in menig geval overigens terecht door de professie geïnterpreteerd als twijfel omtrent de relevantie van het vakmanschap. In de praktijk komt het er op neer, dat de politiek econoom slechts op dezelfde welwillendheid kan rekenen, indien hij in zijn eerste boekje zowel de twijfel als de dissidente opvatting en detail uitwerkt in een compleet alternatief.

Hoe een en ander werkt valt nog eens te bestuderen in *Economic Exiles* aan de hand van praktijkvoorbeelden. De negen portretten zijn op basis van voorkeuren van de auteur geselecteerd. Er is geen poging ondernomen om de selectie representatief te doen zijn. Vanuit een politiek spectrum gaat het om drie conservatieven, namelijk Sir James Steuart (1713-1780), Edward Stillingfleet Cayley (1802-1862) en P.W.S. Andrews (1914-1974); drie radicalen, namelijk John Francis Bray (1809-1897), J.A. Hobson (1858-1940) en Paul A. Baran (1910-1964); en drie mannen van het midden, namelijk Henry George (1839-1897), Major C.H. Douglas (1879-1952) en E.F. Schumacher (1911-1977).

De portretten zijn zodanig mooi geschreven, dat we de auteur ervan mogen verdenken een bijzondere genegenheid voor zijn dissidenten te hebben opgevat. In de meeste portretten ligt de nadruk bij de intellectuele worsteling om de dissidente visie gestalte te geven en bij de pogingen om deze onder de kritiek staande te houden. Dat deze nadruk een aantal beperkingen met zich heeft meegebracht, in het bijzonder dat het vermelden van historische wetenswaardigheden tot een minimum moest worden ingekrompen, spreekt vanzelf. Het effect is, dat we in het boek weinig spekulaties aantreffen over *waarom* de dissidente visie naar voren werd gebracht. Wel krijgen we tenminste in elk portret in moderne taal uitgelegd *wat* die visie inhield.

Anders dan bijvoorbeeld Seligmans nog altijd lezenswaardige 'On some neglected British economists' (*Economic Journal*, Vol. 13, 335-363 en 511-535) uit 1903 is dit boek niet bedoeld om de ideeën van de geportretteerde ekonomen aan de vergetelheid te onttrekken. Voor een aantal daarvan, zoals

het A+B theorema van Douglas is die vergetelheid onontkoombaar en terecht. Daar staat tegenover dat het voor Barans ideeën uit 1958 omtrent surplusproduktie niet meer hoeft. Deze zijn - ondanks de weerstand die ze nog steeds schijnen op te roepen - niet meer weg te denken uit de marxistische literatuur van na 1970. Ook dat lijkt mij terecht.

Economic Exiles geeft vooral aanleiding tot nadenken over de reacties van de professie op haar dissidenten. Uit de portretten komt naar voren dat, zo er al sprake is van reactie, stereotiep de primaire verdedigingslinie wordt betrokken, namelijk die van het exclusieve beheer van de vakkennis door het gilde. Het stemt tot tevredenheid dat die reacties weinig te maken hebben met de politieke voorkeuren van de dissidenten. Maar precies omdat ze zo stereotiep zijn, slaagt de professie er niet in - ondanks het door haar beheerde vakmanschap - om onder de dissidenten het kaf en het koren ook maar gewaar te worden, laat staan om die van elkaar te scheiden.